

Papua, het beloofde land?

Reisbrief 2 – 31 mei 2012

Op zaterdagochtend 26 mei ben ik op Papua aangekomen, met de nachtvlucht van Garuda uit Jakarta. Ik logeerde in het gastenhuis van de MAF en ben eerst een paar dagen in Sentani gebleven, mn voor een gesprek met de *Badan Pengurus Sinode* (BPS; het uitvoerend orgaan van de synode) van de GGRI Papua. Op dinsdag 29 mei ben ik doorgereisd naar Wamena voor een seminar op de dependance van SETIA en een presentatie op de STTR van de GJPI, de kerken die zijn gesticht door de GerGem. Op vrijdag 1 juni, hoop ik naar Boma te vliegen. Overal ontmoet ik bekenden. Alleen van al die ontmoetingen al krijg je sterke impulsen om door te gaan met het LITINDO-werk.

Sentani: Pinksteren

Er is in Sentani de laatste jaren geweldig veel veranderd. Meteen bij aankomst op het vliegveld valt dat al op: er worden slurven gebouwd en er is een nieuwe aankomsthal met bagagebanden. In Sentani zelf is veel nieuwbouw – hoofdzakelijk van die *ruko's* (*rumah-toko*: beneden winkel, boven woning) hotels en restaurants – en nieuwe of verbrede wegen. Maar bij alle veranderingen is restaurant Mickey nog hetzelfde. En ook de winkel *Aneka Mas*

waar ik mijn boodschappen haal is nog dezelfde chaos als vroeger. Ze hebben intussen wel winkelwagentjes, maar met al die dozen in de gangpaden is er geen doorkomen aan. En vanzelf is daar nog altijd het Cycloopgebergte aan de ene kant en het Sentanimeer aan de andere kant. Sentani is echt een stad aan het worden. Met ook de problemen van dien: het drankprobleem rijst de pan uit. Voorbijgangers worden nogal eens lastig gevallen. Met name blanken mogen dan

pas doorrijden, als ze eerst 'tol' betalen. Dit staat in schril contrast met de vriendelijkheid waarmee bijna elke Papua mij onderweg gedag zegt.

Zondag – Pinksteren: overal op aarde wordt vandaag de uitstorting van de Heilige Geest gevierd. Mooi om dat deze keer op Papua mee te maken. Voor de kerkdienst kan ik kiezen tussen Waena en Sentani. Ik kies voor Sentani, omdat dat het dichtst bij is. Heet is het nog niet, dus wandel ik op mijn gemak naar Pos 7 waar de gemeente bijeenkomt in het voormalige schooltje van de TRIS. De kerkdienst is al begonnen, wanneer ik aankom. Ik schuif stilletjes naast Peter-Jan de Vries en zijn gezin. Ik zie de Baikole's, Fred & Swanny Molenhuis en andere bekenden. Ds Yosias Ndiken gaat voor. Hij preekt over Handelingen 2. Ondanks dat hij nogal langdradig is, zegt hij heel mooie dingen over de gevolgen van de komst van de Geest. God kijkt niet naar de kleur of de status van mensen, naar ras of opleiding, naar volk of geslacht, ieder die gelooft wordt vol van de Geest. Iedereen moet het goede nieuws horen en erop reageren. Dat is onze taak: getuigen van Gods grote daden in Christus.

Na de dienst wordt er begroet en nagepraat. Ik breng de zondag verder door, eerst bij Peter-Jan & Maaike en hun kinderen op Pos 7, en later in de namiddag bij Fred & Swanny in Sentani. Twee keer hartelijkheid en gezelligheid, maar ook goede gesprekken over boeiend werk dat soms ook wel heel moeilijk is. Ik heb er veel bewondering voor.

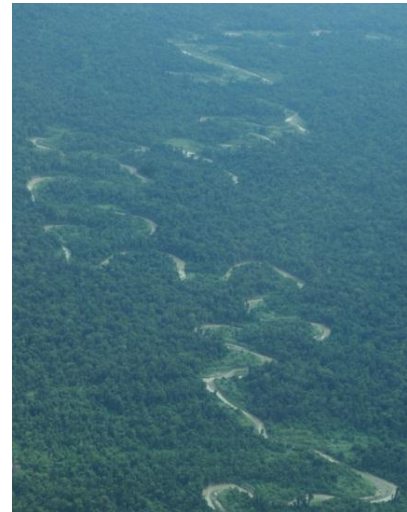
In Indonesië kent men geen 2^e Pinksterdag, behalve op Papua. Toch komt de BPS bijeen in het Kantor GGRI in Waena om mij te ontmoeten. Intussen is duidelijk geworden dat ik eerder uit Boma terugkom naar de kust (het amfibievliegtuig gaat in onderhoud), zodat er ruimte is voor ook een seminar in Waena. De positieve berichten over LITINDO waarmee Jaap Groen thuiskwam, worden door ds Yan Korop nog eens onderstreept: LITINDO en GGRI horen bij elkaar als broer en zus. LITINDO vervult de behoeften van de GGRI. Ook de GGRI Papua maken graag gebruik van de boeken. Hij is wel benieuwd naar welke andere kerken gebruik maken van de LITINDO-boeken. In feite zijn die overal en voor iedereen te koop, maar van een aantal kerken en opleidingen weten we dat ze de boeken gebruiken,

omdat zij LITINDO uitnodigen om te komen, bijvoorbeeld de GTM op Sulawesi, de GKJTU op Midden-Java en de GRI in Jakarta. We zijn zelfs welkom bij instanties die nu niet meteen als bijbelgetrouw bekend staan.

Ik heb de nieuwste LITINDO-boeken bij me. Vooral met het boek van Daan Zandbergen zijn ze blij. Zo leeft Daans naam in Indonesië voort. Ook de boeken van Van Bruggen waarvan Kees Haak destijds een samenvatting heeft gemaakt (*Kanonik Reformasi II*) worden met belangstelling ingekeken. Het verzoek van de GGRI Papua om Elly Nieboer's *Buku Merah* (eenvoudige bijbelvertellingen) opnieuw uit te geven na een lichte bewerking, wordt uitgebreid besproken. Ook zij zullen op zoek gaan naar iemand die deze bewerking zou kunnen uitvoeren. Voorop staat dat de het typische Papoea-Indonesisch gehandhaafd moet blijven. En ook de gemakkelijk na te tekenen plaatjes moeten in de nieuwe editie komen. En de titel moet blijven (eventueel als ondertitel). Zo staat het boek immers bekend en 'verkoopt' het zichzelf.

Andersheid

Van Peter-Jan krijg ik een boeiend boek mee van Rupert Stasch over de Korowai, *Society of Others. Kinship and Mourning in a West Papuan Place*. In dit boek betoogt de schrijver dat het relatiesysteem van de Korowai (en andere stammen) niet bepaald wordt door wat hen verbindt, maar juist door wat hen scheidt. Andersheid is het allesbepalende principe. Hoe je daarover ook mag denken, het boek bezorgt mij vaak een *Aha-Erlebnis*. Dat het niet willen onderhouden van een evangelist van een andere stam voortkomt uit de lokale cultuur, begreep ik destijds al wel. Maar het wordt me nu pas goed duidelijk waarom dat zo is. En ook de reden waarom de Papoea's zoveel moeite hebben met het afstaan van grond 'voor algemeen gebruik' is me helder: de grond is onvervreemdbaar eigendom van de clan en maakt deel uit van de identiteit van de eigenaar. Een tijdlang in gebruik geven, dat kan. Maar verkopen en er definitief afstand van doen is geen optie. En van 'algemeen gebruik' hebben ze nog nooit gehoord. Ook opvallend: alleen waterwegen hebben doorgaans een naam. Die zijn dus kennelijk bepalend voor de grenzen van de erfgronden. Hoeveel dorpen dragen niet de naam van de rivier of beek waaraan ze liggen! Ook de classes van de GGRI Papua zijn vernoemd naar de rivieren in de betreffende regio's. Verhelderend boek van Stasch. Aanbevolen voor de liefhebber.

Wamena: SETIA en STTR

Van Sentani reis ik door naar Wamena, de hoofdstad van de Baliemvallei. Ds Malkhus Nekwek, de directeur van de STTRI GJPI, die ik in Jakarta al ontmoette, heeft voor mij een ticket geregeld voor de eerste vlucht. We hebben geregeld sms-contact en wanneer ik in Wamena aankom, staat hij me al op te wachten. Hij brengt me in de auto van de kerk – alle kerken in Wamena hebben van de *bupati* daar een auto gekregen! – naar het gastenhuis van de NRC/ZGG. Hij rijdt heel langzaam en heel voorzichtig: hij heeft een paar lessen gehad (van wie?) en rijdt nog maar sinds een maand. Maar we komen veilig aan. Annemieke IJsselstein komt even later aanfietsen, met een kind van de Janse's in het zitje voorop, om mij welkom te heten. En ook Soleman van SETIA is er al gauw. Schuin tegenover het gastenhuis is een supermarkt waar ik mijn natje en droogje kan halen. Maar ik ben ook te gast bij Hans en Annemieke IJsselstein (NRC), bij SETIA en de STTR. Er wonen hier meer Nederlandse families (oa Janse/MAF en Den Hertog/NRC), maar de tijd is te kort om ze allemaal te kunnen bezoeken.

In Wamena presenteer ik LITINDO op twee theologische opleidingen. Op SETIA geef ik twee seminars, 's morgens aan semester 2 over bijbeluitleg, 's middags aan de semesters 4 en 6 over kerk en cultuur. Vooral 's morgens gaat het goed. De studenten komen met veel vragen en doen heel actief mee. De middagsessie gaat minder: het is duidelijk het tweede deel van de dag. Je ziet de studenten

soms wegzakken. Na de pauze halverwege gaat het beter en beginnen er ook vragen te komen. De opleiding die ze volgen is officieel kandidaatsniveau, maar dat lijkt me wel hoog gegrepen. Wat dat betreft heb ik van de STTR een hogere dunk. Maar hoe dan ook, het is goed om hier te zijn en om ook hier een LITINDO-bijdrage te kunnen leveren. De directeur, Sensus, is naar Jakarta. Maar Soleman neemt de zaken goed waar. Beiden begonnen in Jakarta aan de studie toen ik daar ook net begon. Soleman komt uit Kupang. Zijn ouders zijn burens van Pak Anaratu van de GGRI Kupang. Hij en ook Paulus, Solemans jaargenoot op SETIA, hebben hem al aangemoedigd om op de STT GGRI in Waingapu (Sumba) te komen werken. Hij wil dat wel, maar Sensus wil hem (nog) niet laten gaan.

Met Hans en Annemieke IJsselstein heb ik al goede gesprekken gehad, toen ik de eerste avond bij hen te gast was, mn over samenwerking tussen beide kerken en zendingen. Die dateert al van jaren her, maar zou best nog verder ontwikkeld mogen worden. Ook tijdens mijn bezoek aan de STTR, de theologische opleiding van de GPI komt dat naar voren. Pak Malkhus vindt het jammer dat de GGRI Papoea haar studenten naar Sumba gaat sturen. Waarom niet samen hier in Wamena een gereformeerd instituut opzetten en een helder getuigenis geven? Behalve ds Malkhus Nekwek ontmoet ik ook de andere docenten, Peres Nekwek, een vriend en studiegenoot van Yan Wambraw van de GGRI, Wanis Itlay, uit Soba, en Vera Samosir, een Batakse afkomstig uit de Gereformeerd-Evangelische kerk van Stephen Tong.

Wanneer ik de meegebrachte boeken uit de tas haal en op tafel leg, en *Hidup Baru* ligt toevallig bovenop, beginnen Peres en Wanis tegelijk: "Dat boek heb ik gelezen en gebruikt voor mijn thesis over een casus uit mijn eigen cultuur." Peres vervolgt: "Bij ons was het meteen: 'jullie cultuur is slecht en zondig; die moet weg' (deculturatie). Zonder na te denken over goede of slechte onderdelen van onze cultuur hebben we heel veel gewoon overboord gekieperd. Maar nu hebben we geleerd dat we onze eigen cultuur niet zomaar hoeven weg te doen, maar hoe we die juist kunnen vernieuwen en heiligen (reculturatie), door het slechte er inderdaad uit te verwijderen, maar het goede te bewaren of te vernieuwen." Hier word ik blij van, niet omdat het om mijn boek gaat, maar omdat de erin uitgewerkte visie bijval vindt. Ook Vera kent het boek. We hebben het samen even over het wel of niet moeten verbranden van de Batak-weefsels (*ulos*; de extreme mening van ds/mw Sianipar op SETIA die daar trouwens geen bijval vindt) en over het wel of niet mogen eten van *sangsang*, met bloed bereid vlees dat ik onlangs in Jakarta nog heb gegeten. En ik heb thuis ook een gerecultureerde *ulos* waarmee ik eens na een seminar ben *dihangatkan* (verwarmd / geëerd). Na het bezoek van Jaap Groen onlangs, hoef ik de studenten niet veel meer over LITINDO te vertellen.

Maar ik krijg volop de gelegenheid om de studenten het doel van LITINDO nog es goed te vertellen. En de volgende keer moet ik hier ook een seminar geven.

Papua, het nieuwe Israel

Op veel plaatsen in Wamena zie je davidssterren. Op de muren getekend, of van hout op het erf, maar ook in de huizen aan de wand. Of, niet helemaal correct, op de auto van de GJPI gekrast. Feit is ook dat hele groepen Papoea's op regionale overheidskosten afreizen naar Israel voor een bezoek aan het beloofde land. Ook de bupati van Boven-Digoel, Yusak Yaluwo, is al eens met een reisgezelschap van oa GGRI-mensen (Adolf Hugagi, Markus Kawangtet) naar Israel geweest. De Vogelkop (Manokwari) heeft zichzelf al uitgeroepen tot het nieuwe Israel, en heeft de mozaïsche wet als 'sjariah' ingevoerd. Het lijkt een soort van politieke heilsbeweging die steeds meer invloed krijgt. Nu moet men nog naar Israel om het oude beloofde land te bezoeken, maar straks wordt Papoea uit de slavernij bevrijd en is dat het nieuwe

Israel, zelfs het nieuwe Eden (de paradijsvogel is daarvan al sinds lang het hoopgevendende symbool). Het wachten is op de grote dag. Later in Boma (over het bezoek daar in een volgende brief) hoor ik 's zondags de voorganger bij de wetslezing ook een één-op-één vergelijking maken tussen Israel en Papoea, al heeft hij het gelukkig meer over bevrijding van

valse godsdienst, boze geesten en toverij. Maar de ontwikkelingen zijn duidelijk merkbaar, vooral in de steden: de roep om de zelfstandigheid van Papoea wordt al sterker. Door geld uit te delen en projecten te starten, maar ook door steeds meer niet-Papoea's naar Papoea te transmigreren probeert de overheid de controle te houden. Maar of dat werkt? Ik ben bang dat het tij niet te keren is.

De dagen in Wamena zijn zo voorbij. Mijn reis gaat verder, naar Boma en dan weer terug naar Sentani.

Met hartelijke groet,
Henk

Soleman en zijn vrouw
(SETIA Wamena)

Afkortingen

GGRI	Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia	Geref. Kerken in Indo, ~ GKV
GGRI-P	Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia-Papua	Idem op Papoea
GJPI	Gereja Jemaat Protestan Indonesia	Kerk van Prot. Gemeenten in Indo, ~ GerGem
GKJTU	Gereja Kristen Jawa Tengah Utara	Javaanse Chr Kerk Midden-Noord, ~ GZB
GRI	Gereja Reformed di Indonesia	Geref. Kerk in Indo (Bigman Sirait)
GRII	Gereja Reformed Injili di Indonesia	Geref. Evang. Kerk in Indo (Stephen Tong)
GTM	Gereja Toraja Mamasa	Toraja-kerk Mamasa, ~ CGK
MAF	Mission Aviation Fellowship	Zendingsvliegerij organisatie
SETIA	Sekolah Tinggi Teologi Injili Arastamar	Evang. Theol. Hogeschool Arastamar, ~ GKV
STT	Sekolah Tinggi Teologi	Theologische Hogeschool
STTR	Sekolah Tinggi Teologi Reformasi	Geref. Theol. Hogeschool
TRIS	The Reformed International School	Geref. Internationale School
ZGG / NRC	Zending GerGem / Neth Ref Congregations	Zending Geref. Gemeenten